

**ЕМОЦІЙНО-НАСТРОЄВІ АКЦЕНТИ
МЕДИТАТИВНОЇ ЛІРИКИ АНАТОЛІЯ ГРИЗУНА
(ЗБІРКА «ПЕРСТЕНЬ-ЗОДІАК»)**

Г. П. Калантаєвська, канд. філол. наук, доцент;

Т. К. Сипченко, студентка

Сумський державний університет,

вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна

У статті з'ясовуються емоційно-настрєві та проблемно-тематичні особливості медитативної лірики А. Гризуна, яка вирізняється високою внутрішньою напругою, філософською наповненістю, органічним поєднанням духовного й раціонального, налаштованістю на природні біологічні ритми та мистецько-естетичним сприйняттям буденності. Звертається увага на пошуки ліричним героєм поета «сутності незримой», на його спостереження за часовими травестіями природи, на екологічні тривоги, роздуми про моральні цінності, які знайшли своє втілення у мініатюрах збірки «Перстень-Зодіак». Характеризуються також внутрішній світ, етичні імперативи ліричного персонажа, пошуки ним нових вражень, допитливість та інтелектуальна й емоційна прага.

Ключові слова: автобіографічні мотиви, медитативна лірика, схильність до самозаглиблення.

DOI: 10.21272/ Ftrk.2018.10(1)-16

«...свою принадність і цінність має й поезія, створювана немовби поза роллю й місією. Коли автор не відчуває потреби здаватись інакшим, ніж він є. Коли не перевищується тотожність самому собі. Така душевна самодостатність можлива за рахунок чи то запасу життєвих вражень, чи способу їх витратити й регенерувати, чи – і це найпевніше – у випадку особливої всевизначеності власного життя, граничного випробування долею» [3, с. 669] – так відгукнувся про творчий світ одного з поетів І. Дзюба, проте ця характеристика повною мірою стосується і поетичного доробку сумського поета Анатолія Гризуна – автора низки збірок, одна з яких, «Перстень-Зодіак», побачила світ у 2014 році. Вхідження поета в літературу припало на 70-ті роки ХХ століття, на той період, коли «сімдесятники», як зазначають дослідники його творчості, «творили у стані морального дискомфорту: виховані на традиціях попереднього покоління, маючи не менші обдарування, мусили говорити напівголосом, писати в «шухляду» і то не випадало: а як прийдуть з трусом?» [5, с. 60]

Творча постать відомого поета Сумщини багатогранна, її особливість і оригінальність полягає в медитативному характері лірики, в якій присутні роздуми про проблеми буття, про місце особистості в суспільстві та історії, увага до власного внутрішнього світу, який резонує станом природи, екологічним загрозам, гострим питанням духовності і моралі тощо. Поетичний доробок А. Гризуна вивчають такі дослідники, як О. Вергіль, І. Корнющенко, В. Голубченко, Г. Хвостенко, Д. Доробкевич, П. Кислий та інші. Проте вони переважно роблять загальний огляд творчості поета, його життєвого шляху, літературознавчої діяльності.

Наукова новизна нашої статті полягає в аналізові поетичної збірки А. Гризуна «Перстень-Зодіак», яка ще не була об'єктом уваги дослідників. У збірці поета яскраво виявились риси й відтінки його багатого внутрішнього світу, мистецькі й громадянські переконання, любов до природи рідної Слобожанщини, стурбованість її майбутнім – саме в таких поглядах автора збірки на сьогодення і полягає *актуальність* статті, адже тільки небайдуже ставлення до духовності сучасника може допомогти українському суспільству досягти європейського рівня розвитку.

© Калантаєвська Г. П., Сипченко Т. К., 2018

Метою статті є з'ясування емоційно-настрєвої палітри та проблематики медитативної лірики А. Гризуна, зокрема його збірки «Перстень-Зодіак». Для реалізації мети слід виконати такі завдання: окреслити проблемно-тематичне коло поезій збірки «Перстень-Зодіак»; простежити обумовленість почуттів і психологічних станів ліричного героя поезій природним середовищем, екологічною ситуацією, часовими травестіями зеленого світу; з'ясувати головні аспекти духовного портрета ліричного героя поезій Анатолія Гризуна; визначити панівні настрої та емоції медитативної лірики поета.

Загадку творчої особистості нікому ще не вдавалося розгадати повною мірою, бо талановитий митець перебуває в постійному пошукові, щоденно самовдосконалюється, примножує таємниці власного існування. Проте у поета завжди лишаються незмінними любов до життя, захоплення світом, прагнення захистити і зберегти культурні й природні скарби своєї землі. До таких постатей безсумнівно належить і поет Анатолій Гризун, про якого один із дослідників зазначив: «Як і кожна поетичну душу, Анатолія Пилиповича хвилює все: і негаразди життя, і роль людини в ньому та в збереженні природи краю, і боротьба за якнайширше впровадження та чистоту української мови, ... і глибоко філософське – про нашу громадянську зрілість, про загальномистєцькі проблеми...» [4, с. 5]. Для ліричного героя поета притаманна схильність до самозаглиблення, до спостережень за власним внутрішнім світом, емоційне сприйняття зеленого простору за особливими законами гармонії. У низці поезій переважають автопортретні й автобіографічні мотиви пошуку гармонії, перебування поета на самоті зі своєю свідомістю, повернення в найзворушливіші моменти власного життя, які виявляються маркерами процесу самовдосконалення, підняття над буденністю. У поетичній збірці А. Гризуна «Перстень-Зодіак» є чимало мініатюр, які свідчать про постійний пошук ліричним героєм емоційної та духовної рівноваги, споглядання прожитих років, сповнених чудесами буднів і юнацьких та дитячих вражень, коли дрібниці чи мить здавалися спалахами або прозріннями. Автобіографічні мотиви присутні у таких творах поета, як «Рибалю», «Кіноролик», «Резигнація», «Новітня залізниця», «Шлях до мислі», «Митці крізь сніг» та ін., які допомагають читачеві осягнути драматичну напругу роздумів автора про сьогодення чи минуле, про реальне чи уявне, зникме чи вічне у власній свідомості. Зокрема у поезії «Новітня залізниця» життєва буденність символічно сприймається ліричним героєм як закуті в кригу й занесені снігом перон і вокзал, від яких тягнеться до обрїю «всебіло вметелений шлях» [2, с. 60], тому персонажеві бракує надійної опори, відчувається його самотність, смуток за теплом і зеленим літом. Образи-символи, що розкривають настрої жалю, печалі про те, чого не повернути, довіри до власного серця, яке протистоїть рокам і випробуванням, присутні також у поезіях «Резигнація», «Кіноролик», «Майже резигнація» та ін., у яких ліричний герой гостро відчуває «зблиск років» («відшуміло, відлунало, відгуло» [2, с. 58]), іскринок-днів з-під копит коня-часу. Він споглядає на обрїї далеку межу, останній, і власна доля здається йому кінороликом, в якому він сам як відсторонений глядач шукає головне і другорядне. Назви віршів передають настрої покори долі, примирення із невідворотним.

Виміряти відстань пережитого і побаченого прагне ліричний герой віршів «Юшка з сазана», «Рибалю», де він подумки повертає себе в минуле, коли життя тільки-но починалось. Неодмінний далекий образ – вечірне багаття, біля якого мріялось і марилося:

Святом чується хрускіт полін
Од тієї далекої ватри.
І прожектором гострих колін –
Зелен-світло в незвідані мандри [2, с. 45]

Ліричний герой згадує рідне село, де його пам'ятають і ждуть, запах диму і смак юшки, яка вариться в казанку, – саме ці спогади буднів здаються йому дорожчими за враження від багатьох подорожей і пригод. Внутрішній світ ліричного героя поезії А. Гризуна розкривається також у віршах «Мовчання», «Митці крізь сніг»,

«Грозовище», та ін., сповнених філософського осмислення часопростору, власної сутності, стосунків зі світом і людьми, поетичним словом-фантазією і реальністю, мрією і досвідом тощо. У поезії «Грозовище» осмислюється метаморфоза часу, який зупиняється, стискається чи зникає, коли діють незбагненні закони грози, часу, який припорошує раннім снігом скроні – і той сніг невіддільний ні сонцю, ні самому часові. У поезії «Мовчання» ліричний герой у порожньому осінньому сквері розмірковує про себе і про невідому жінку, мовчазну, спокійну і сувору, немов ікона. У творі передано щемливі настрої легкого смутку, задуми і осінньої втоми, коли небо здається важким і сірим у передчутті дощу. В атмосфері мовчання, сповненого гіркими емоціями, про любов ліричного героя говоритимуть дощові краплі, але чи почує і зрозуміє цю німу мову загадкова кохана:

Небо все нижче і нижче,
Мовою стане капіж.
В сизому спокої ти ще,
Наче ікона мовчиш [2, с. 99]

У поезії «Шлях до мислі» ліричний герой розкриває одну із таємниць своєї творчості, секрет гармонії слова і думки, який полягає у поєднанні протилежностей як емоційного «двокрилля», у рівновазі між матерією і духом, морем і небом. Така особлива «лігатура шторму й штилю» [2, с. 83] надихає на подолання втоми і відчуття марноти, аби огранити думку, заокруглити її у поетичний німб. Сповіддю ліричного героя про власне сприйняття часу, символом якого виступає сніг, є поезія «Митці крізь сніг», коли ціла історична епоха може здатись мармурово-білою крижаною брилою спресованих століть. Спостерігаючи закуті в мармур часу риси велетнів духу, їхні погляди з портретів, емоції, передані шаленством музики, ліричний герой згадає Шевченка, Римського-Корсакова, Пушкіна і розуміє, як непросто передати їхню сутність – і вдається це одиницям. Спресовані роки, усвідомлює ліричний герой, – це і є коротка мить людського життя, яка потроху вкриває інієм і його самого:

Іній... Серце також ініє,
Як сосну біловієм вкрива.
А душа розривається, ніє...
Кинувсь – біла моя голова [2, с. 136]

Поезія А. Гризуна «Ілюзія співу» є метафоричним автопортретом, де ліричний герой уявляє себе шпажистом-фехтувальником особливого війська – «щастя трав'яного», де змагаються рослини, протистоять у поєдинках кольорами, запахами, формами. У такому герці він переживає особливу радість, адже ілюзорний голос італійського маестро Паваротті синхронізує його пульс із енергією природи і викликає відчуття повноти гармонії. Осінні обрії часто навіюють ліричному героєві настрої резигнації, послаблюють його опір часові, змушують підсумовувати й робити висновки. Такими мотивами пройнятий вірш «Медитація на початок осені», де він зізнається в тому, що холодні ранки далеким примарним голосом нагадують йому про минушість всього, чому колись радів, про самотність і зміни долі, які найчастіше не залежать від нашого бажання:

Що так життя коротшає, як дні;
Що пам'яттю скипа в степу рілля;
І протютюкали на власному коні
Не лишень Муромець Ілля, але й пророк Ілля [2, с. 35]

Образ коня у поезії (то богатирського, то пророкового, то княжого зіркатого) символізує зміни у сприйнятті ліричним героєм призначення людини на життєвому шляху – буяння фізичних сил, розквіту мудрості й урівноваженості, готовності переступити заповітну кармінну межу. Проте такі миті самозаглиблення у сувору неминучість змінюються, коли ліричний герой відчуває в холодному повітрі навіть не подих весни, а тільки натяк на нього, адже його чутливий барометр-серце вловлює

у похмурості туману й «мокречі побіля вікна» ще несміливу, але нездоланну ходу оновлення («Ренесанс»):

В цій розтуманеній дрімоті,
Де грязь і холод – за вердикт,
Б'є серце на високій ноті,
Й зорить у душу молодик [2, с. 90]

Надскладний внутрішній світ ліричного героя, його суперечливість і пошук змісту і форми передано у поезії «Екскурс до самого себе». Основа творчого процесу, переконується читач, – це готовність експериментувати, дискутувати, гніватись і сваритись, вимагати і захищатись, це спроби і знахідки, осягнення унікальності великих попередників, кожен з яких має знаковий індивідуальний стиль, поетичну манеру. Саме тому людство має Шекспіра і Шевченка, Вітмена і Маяковського, бо вони йшли своїми шляхами, ігноруючи і «теплий кожух», запропонований критиками, і списи звинувачень.

До автопортретних мотивів можна також зарахувати мотиви споглядання чудес буденності, мотиви кохання, з якими пов'язані почуття болю і розлуки, втраченого щастя, спраги повного життя на двох, роздуми про чесну і вдавану любов тощо. Часом у таких поезіях присутня лагідна умиротвореність, смирення перед часом, розуміння скороминущості всього на світі, передчуття невідворотного. Зокрема в поезіях «Останні солодощі», «Трудна любов», «На здоров'я» ліричний герой поєднує відчуття самодостатності, самореалізації, власного творчого зростання із необхідністю емоційного неспокою як запорукою повноцінного життя. У вірші «Останні солодощі» ліричний герой оригінально порівнює себе із вуликом, до якого невтомно все життя збирав нектар, тому його працьовиті бджоли – його власна творчість – не потребують похвали, бо за них говорить вагомий загально визнаний поетичний доробок.

Вдається ліричному героєві А. Гризуна помічати і буденні дива, від його спостережливих очей не приховується оригінальна картина, дрібниця, яка викликає незвичайну асоціацію, емоційний сплеск, породжує значущий образ тощо. Наприклад, у поезії «Садові станси» побілені вапном яблуні з голими вітами асоціюються у ліричного героя із «сотнерогими» оленями, а темні гілки, простягнені в «синій простір», здаються йому виразними рядочками у сірій прозі буднів. Самотнє яблуко, забуте між галуззям, на думку ліричного персонажа поезії, заховане під невидимими крильми, воно зігріє душу сонячним теплом, сконцентрованим у маленькому тільці, в ті дні, «як море зими світ покриє» [2, с. 42].

Оригінально бачить ліричний герой А. Гризуна світ навколо себе, помічає парадокси у звичайних речах і явищах. Наприклад, у вірші «Антидощ» він спостерігає, як до неба струмує особливий дощ, несучи в своїх потоках різотрав'я землі, бачить білого гриба, що ховається в зоряному небі біля Чумацького Воза. Космічний простір і ритм спекотного дня передано й у вірші «Ліричне літо», в якому поєднуються образи пахоців сінокосу, кольору ягід («ці рубінові суниці»), енергії тварини (галопа оленіці). У поезії на рівні фізичного сприйняття відчувається «розпаленість нестерпна» трав'яного простору, що парує під бездонним куполом («Все – цвітіння і все – меди» [2 с. 65]). Далеким вітрилом здається ліричному героєві місто, на яке котяться нескінченні хвилі зеленого світу, увесь простір для нього подібний до гігантської каруселі у буянні тепла і життя.

У поезії «Писанки» ліричний герой сприймає кожне вкрите візерунками яйце як крихітну галактику зі своїми сузір'ями і планетами, в якій сконцентровані тисячоліття української культури, зашифровані таємні послання, закодовані закони розвитку слов'янської цивілізації з її гуманістичною філософією.

На особливу увагу заслуговують у збірці А. Гризуна твори, в яких звучать мотиви кохання, внутрішнього болю і розлуки, втраченого щастя чи світлої радості від повноти п'яного почуття. У поезії «Про міни» ліричний герой символічно уявляє своє кохання «міною сповільненої дії», яка може наробити біди «в точці запізнілого

розстання» [2, с. 14]. Його почуття було складним і непередбачуваним, а стосунки з коханою – і радісними, і драматичними. З роками ліричний герой переживає момент прозріння: пізнавши сутність жінки, до якої так прагнув, він зазнає болючого розчарування:

Перейшла вже осінь на морози;
Там ти зупинилась, неодмінна...
Я пробіг такі болючі кроси, –
Ось твій лик... І вибухнула міна... [2, с. 14]

Ймовірно, ця емоційна катастрофа зумовлена статичними почуттями обраниці, нездатної глибоко сприймати чи розуміти закохане серце. Про істинне і вдавane кохання розмірковує ліричний герой поезії «Любов штучна і природна». Розвиваючи думку про стосунки вже після того, як «вибухнула міна» і прийшло прозріння, персонаж вірша порівнює своє почуття із живими деревами, із соснами, що зросли на щедру грунті. Натомість прагматичні і математично розраховані емоції навзаєм, подаровані коханою, здаються йому пластмасовими ялинками без коріння і пахоців, блискучими і вічно новими, проте мертвими і бездушними від самої миті своєї появи.

Філософські роздуми про незнищенність природних цінностей навіть після фізичної смерті доповнюються в поезії вгадуваним образом вогню, який, поглинаючи живе дерево, спалахує ясным полум'ям перемоги над небуттям, у той час, як усе «паперове, віскозне, штучне» лише чорніє в ядучому диму.

У поезії «Під романс» поет розповідає про глибоке почуття, народжене в сутінках кімнати, де жіноча рука, як видіння, торкається найвразливіших сердечних струн ліричного героя. Мелодія романсу переплітається у вечірній тиші із звуками потужного оркестру, які чує герой у власному серці. Цей життєствердний туш кохання змушує охоплену хвилиною почуття пару забути про вино і квіти, про вічні закони і смиренні молитви-каяття, адже на перший план виходить непереможна сила пристрасті. Ліричному героєві здається, що вогка ще, свіжа фреска стосунків закоханих душ не поступається величним іконам любові, які знає світова історія.

В одній із ліричних мініатюр А. Гризуна присутній образ Едему («В напрямі Едему»), до якого ліричний герой поезії шукає дорогу крізь печалі буднів. Шлях до нього ліричний герой прагне подолати разом із коханою («Найсвятішій», «З кінчика пера», «Красивий поцілунок»), яка єдина в світі наповнює радістю і сенсом його внутрішній світ. Кохання персонажа цих поезій органічно споріднене із бажанням бути природним, справжнім («не в гримі»), перемагати відстані і часи, аби вкрити палкими поцілунками звабливе тіло («З кінчика пера»). Кохання для нього – не тільки «красне тіло», а перш за все – сенс поривів і шукань, мрія і мета існування. У поезії з молитовною назвою «Найсвітлішій» ліричний герой серед «омани й розлуки./ Де нагло вмирає час» [2, с. 129], звиряється прекрасній «королеві гри» у коханні, проте знає про його минушість. Йому боляче почути зрадливий сміх, тому він воліє краще померти, ніж звідати оголену сутність обману.

Особливо чутливим стає ліричний герой поезій А. Гризуна, спостерігаючи за природними метаморфозами, за перетіканням пір року, змінами пейзажів та емоційних амплітуд у їхньому сприйнятті. Поезії такого плану переважно є медитаціями про травестії психологічного стану зрілого чоловіка, коли його досвід поєднується із здатністю молодо і пристрасно реагувати на сюрпризи природи і погоди, співвідносячи їх із особистим настроєм і внутрішнім світом. Хоча для ліричного героя поета наймилішою є п'янка весняна пора, однак до роздумів спонукають його зимові краєвиди, споглядання яких зумовлює різні психологічні стани – відчуття самотності, жаль за втраченим, надію на нову зустріч, передчуття змін, умиротворення, покори перед неминучістю тощо. З цього приводу І. Франко слушно стверджував: «Є се звісна поява, що в добрім настрою чоловікові вся природа видається ясною, всіхнутою, свіжою і веселою, а в пригнобленню понурою, темною, хворою» [7, с. 280]. Гнітючу й похмуру осінню пору ліричний герой А. Гризуна також сприймає як нагадування людині про те, що її сили і час на

творчість зменшуються, що сповільнюється ритм її серця («Медитація на початок осені»). У поезії «Балет «Озеро леб'яже» вересневе небо нагадує ліричному героєві про невпинне перетікання зеленого літнього світу в жовтий осінній, про перетворення смарагдового трав'яного шовку в шовк іншої барви:

Більш йому не зеленить,
А йти в мандрівку жовту... [2, с. 57]

Зорові образи осінніх кольорів і дотикові образи (шовк трави) доповнюються в поезіях А. Гризуна звуковими образами. Наприклад, у поезії «Вітер з осені» голос вітру нагадує ліричному героєві звучання фуґи, його пориви, як стріли, протинають «підхмар'я непрозоре», а шумлива вітрова мова асоціюється із танком-арканом. У поезії майстерно передано багатоголосся, різні тональності завивання, свисту, шуму вітру, який звучить на різних голосах, розвиваючи осінню тему багатьма відтінками звуків. У ліричній мініатюрі «Ностальгійне» до настрою розлуки з літом, до відчуття власного лету у вирій із журавлями ліричний герой додає мотив чужого німого кохання. З боєм прощається він із кленами, чії шати нагадують йому барвисті доломани гусарів, із берізками, дрібні листочки яких здаються йому парчевими сукенками прекрасних дам. Розкішне вбрання дерев, журиться ліричний персонаж, пошмагує вітер, ніжне кохання пригасять морози, проте пауза у стосунках нетривала, хоча й драматична.

Переосмислення і прозріння, нове бачення і відкриття невідомого – неодмінні процеси у свідомості ліричного героя таких поезій, як «Солом'яний мотив», «Осінь химородна», «Холодний відсвіт палкої теми», «Солідарність з айстрами» та інші. Персонаж віршів розуміє, що осінь ніколи не скасовує своєї зустрічі із нами, однак приходить вона щоразу інакше, й розгадувати її таємниці доводиться спочатку. Ліричний герой поезії «Солом'яний мотив» у передчутті зимових холодів поспішає переконатись у незнищенності зеленого світу, йому радісно бачити, як над сонною ріллею підіймаються крихітні голочки озимого жита, які, розірвавши снігові кайдани, вже за кілька місяців викинуть до сонця потужне колосся:

А ще змагання з холодами,
Коли снігів – кольчуга, прес.
Лиш за травневими вратами
Ударить колос до небес [2, с. 124]

Таке змагання за життя асоціюється в поета з історією власного народу. В осінній настрої поля влітається і людський смуток, спогади про молоді роки («Кінне і людське»). Спостереження за осінніми перетвореннями скверів і парків знаходимо в поезії «Солідарність з айстрами», де передається настрій очікування дивовижних змін кольорів, запахів, звуків, вражень, емоцій, оцінок, адже організм природи перелаштовується на спокій і відпочинок. Панівний настрій поезії – відчуття повної самотності («у скверах стоїть самота»), передчуття таїнства переродження. Вірш наповнений деталями-образами, які створюють атмосферу камерності, адже кількість виконавців партії осені обмежена сквером: амфілади спустілих алей, скрипучий дуб, озеро із сонною водою, напівзітліле листя і яскрава пляма серед пригаслих барв – розкішні айстри. Ліричний герой квапиться пройтись сумними доріжками послухати скарги дуба, вдихнути аромат зів'ялої трави – вловити мить, коли природа буде готова скоритися і завмерти в очікуванні дощів і приморозків.

Настрій очікування зими відчувається і в поезії «Осінь химородна». Кружляючи листям у вальсі, вона проводить журавлів, пильнує застигання хмар, призупинення живильних процесів. Зовсім скоро вона віддасть свої скарги жорстокому завойовникові, який із ординською люттю хана Батия налетить на «золоті хороми». Поряд із таким хижим образом зими поет створює і ліричний образ, який нагадує йому заблукану лісову царівну («Холодний відсвіт палкої теми»), зражену і самотню, почуття якої застигли від великої кривди:

Заскрипіли морози протезами,
І зеленого щастя – нема,

Поміж кленами, поміж березами
Заблукала Мавка-зима [2, с. 142]

Особливістю поезій А. Гризуна, присвячених «логіці зим», є зміна тужливого настрою на бадьорий і морозяний, про що свідчать поезії «На здоров'я», «Грудневий етюд», «Північне сяйво», «Пізній сніг», «На Миколая» тощо, емоційна тональність яких оптимістична, життєствердна, адже в природі відбулись переродження: брунатна і мокра лялечка-природа перетворилась на білосніжного осяйного метелика, втома дощу змінилась на феєрію заметілі, свіжість морозу. І головне, що надає розмірковуванням ліричного героя внутрішньої радості, – усвідомлення нового відліку часу – до весняного воскресіння. Наприклад, у поезії «Грудневий етюд», співчуваючи малій берізці, котра на морозі «обростає колючою крихтою», ліричний герой зауважує, що шляхи, якими повернеться тепло, вже прокладені, що небо скучило за сонцем, що «коханню вижити» за будь-яких обставин. Кольори зими, нагадає ліричний герой поезії «Північне сяйво», не обов'язково синій та білий, вона може здивувати палкою червоною барвою, неначе кров півоній на білому просторі. Північне сяйво, коли сніг голубіє кармазином, а небо палає, народжує дивовижну гру кольорів, недоступну жодній порі року. Ліричний герой поезії «Грудневий наступ» не має симпатій до першого зимового місяця, «якого не жаль», бо він сірий і гнітючий.

Весні часом доводиться довго і виснажливо виборювати перемогу («Ренесанс»). Іноді вона буває важкою, як пута, і зтяжною, як хронічний нежить, однак зустріч із нею – порятунок не тільки від холодних туманів, а й від втоми прожитих років. Чи не найбільше диво весни – повернення журавлів, живих оберегів, до «царства заболочених земель». Ліричний герой передає людську пошану до величних птиць, повагу до їхньої сили і вірності. Їхній крик із піднебесся, наголошує він, викликає в душі тугу за простором, нагадає про тих, хто навіки відлетів у інші світи («цей лет оспівує Бернес»). Образ лелечого поклику доповнюється в поезії «Квітневий стреси» звуковою гамою весняних голосів. Поет передає такі звуки, як «постріли бруньок», кольорова луна, гуркіт грози «тоном танго» тощо. Квітневий ранок асоціюється в ліричного героя із накопиченням тасмної сили, яка викине з-під землі перші зелені паростки. Мотив буяння першого весняного цвіту продовжує поезія «Космічний рух рослин», в якому ліричний герой захоплюється квітом японської сакури в Закарпатті і щиро радіє рухові таких дивовижних рослин за космічними законами на велетенській відстані в інші земні широти. Природній цикл завершує щедре літо, про яке так зворушливо розповів поет в автопортретних віршах, передаючи внутрішнє життя як рефлексію на буяння зелені, на рясні зливи, на яскраві подарунки природи.

Впадає у вічі, що збірка А. Гризуна «Перстень-Зодіак» з'явилась у 2014 році, коли внаслідок російської військової агресії чорноморська перлина – Крим – стала окупованою територією. Проте, як розуміємо, поезії, головними темами яких стали мальовничі краєвиди, культура історичного господаря цієї благословенної землі – кримськотатарського народу, могуття морської стихії тощо, були створені незадовго до трагічних подій на півострові, якому доведеться відроджуватись після хижачького хазяйнування на ньому іноземних зайд. Тим гостріше сприймаються поетові почуття любові до Криму, захоплення його красою, гірськими пасмами, берегами моря, історичними пам'ятками, казковою рослинністю, екзотичними місцевими базарами, гостинними кав'ярнями і, звичайно ж, коханням, яке розквітає під зоряним південним небом.

Відчуття Криму як прадавньої землі, світу «первоколіс і первопаланиці», прирослого до України історичним зв'язками, культурними і емоційними струнами, присутне в поезії «У світі колі і хліба». Окремою темою в циклі віршів, присвячених Криму, є краса нічного моря. Низка поезій, зокрема «Вечір у бухті», «Дума при морі», «Книга кримської ночі», «Всецвіття» тощо, передають захоплення, завороженість ліричного героя зоряним куполом, який віддзеркалюється у нічному небі, бурунами хвиль, що споконвіку лижуть теплі береги, пахощами і кольорами

південних рослин. Пейзажна мініатюра «Вечір у бухті» передає враження від спокою гори Кара-Даг, чия тінь накриває бухту увечері. Герой поезії відчуває солоний подих моря, завмирання повітря у передчутті нічної казки. Нічний красвид із платанами, сріблястим маревом, описаний у поезії «Книга кримської ночі», в якій ліричний герой, ніби гортаючи сторінки власного настрою і сторінки кримських пейзажів, передає голос своєї крові. Він відчуває, як «платани многолисті/ Вночі нещадно зорі п'ють», як на увесь простір «мовчазна ніч кладе покров», як місячна емаль спадає на крайнебо. Він вдячний морю за пережиті емоції.

Свято пахоців кримських страв, фруктів, гостинності кав'ярень передається в поезії «Аромати Криму», де наголошується на тому, що ця земля стала домівкою людям багатьох національностей, а вони раді частувати гостей найдками своїх етнічних кухонь. Особливо щедрий півострів на вина, соковиті плоди. Звідкіля ж взялося на нашій землі це чудо, яке його призначення – на такі філософські запитання намагається відповісти вражений побаченим ліричний персонаж:

Що таке в сутності Крим?

Загадка всепланетна.

Чи незданий янгола дім?

Чи несформована Етна? [2, с. 119]

Є в поезії чудова метафора, якою автор ніби поєднує рівнину із гірськими вершинами, передає відчуття роздолля і високості: «з кросен осончених гір/ Степ витікає в полотнах» [2, с. 119]. Крим, вважає поет, – це і живописна та музична стихія («Майже джаз», «Ялтинське килимарство»), і величні постаті талановитих людей («Про велич»), і зимова пора цвітіння («Зимоцвіти»), і духовна краса та висока культура кримських татар («Всецвіття», «Вічна мова»). У загальну емоційну канву захоплення, радості споглядання, любові до щедрого краю влітаються тривожні нотки стурбованості за екологію Криму («Драматичний розмай»), за право кримських татар на свою питому мову («Парадокси різноцвіття»), усвідомлення трагедії зрощення і засилля хижачького бюрократизму на побутовому рівні, роз'єднаності людей через імперську ідеологію («Кримський калейдоскоп: сьогодні») тощо. Наприклад, у штормових сплесках моря ліричному героєві вчуваються звуки джазу, нагадування про «чорну стихію» природних катастроф, які породили наймолодше на планеті море. Морську тему продовжено і в поезії «Хвиля конфетті», де солоні бризки асоціюються із святковим атрибутом, спогади ліричного героя про прибережну гальку в Коктебелі спалахують, як краплі води. Крим неодмінно нагадує ліричному героєві про талановитих людей, які своєю творчістю уславили міста, з якими пов'язала їх доля («Про велич»). Феодосія, нагадує він, осяяна славою мариніста Івана Айвазовського, а Коктебель асоціюється в інтелектуалів перш за все із постаттю Максиміліана Волошина. Впадає в око, що назви міст і містечок (Алушта, Гурзуф, Феодосія та ін.) невіддільні від внутрішнього світу ліричного героя, про ці міста він згадує як про давніх знайомих. У поезії «Всецвіття» він ділиться своїм враженням від пісні, яку у сутінках співає дочка кримської землі – юна татарка. Від її молодого голосу, здається, схвилювалось море, до нього дослухається небо, навіть місяць-молодик похилився срібним серпиком, заворожений звуками рідної пісні. У цьому співі, на думку ліричного героя, – «джерела вічного потоку» життя народу, щасливий фатум його незнищенності. Тема поваги до культури кримців звучить і в поезії «Вічна мова», в якій відзначається змістовність і художня образність та символіка немов висічених із каменю, лаконічних і промовистих татарських географічних назв, що збереглися у Криму, їхнє гортанне звучання асоціюється у ліричного героя із тріпотінням національного прапора навіть у роки масових репресій і депортації великого народу із його власної землі:

Проглядало крізь ґрунт і крізь воду

Все: Ай-Петрі, Гурзуф, Кара-Даг...

І коли не було тут народу,

Ті слова тріпотіли, як стяг [2, с. 61]

Кримські гори, вважає ліричний герой, зведені сонцем, вони схожі то на піраміди, то на архітектурні шедеври, яким би позаздрив Растреллі і Корбюз'є, то на витончені античні скульптури. Тільки такі гори можуть із власної примхи створити знаменитий профіль Волошина, обернений до моря («Кара-Даг»).

Проте не все так сонячно і безтурботно у різноцітці культур і мов у Криму («Парадокси різноціття»), адже на землі, де підтримуються тенденції «затятих русопетів» недооцінювати інші мови, неможлива духовна і морально-етична гармонія. Затьмарює радість спілкування з морем і усвідомлення того, що Крим перебуває в ідеологічному полоні російської пропаганди («Кримський калейдоскоп: сьогодні»), що місцеві чиновники зневажають національні інтереси неросіян, завуальовуючи свої симпатії до чужої, ворожої Україні держави.

Тема північного моря, величного і суворого в національному литовському і латвійському епосі, присутня в поезіях «Королева чайок», «Балтика штормить», «Один човен» та інших. Балтійське море сприймається ліричним героєм як філософсько-емоційне поняття, як простір для самозаглиблення, місце грізних стихій, які випробовують людину. У вірші «Балтика штормить» постає образ могутнього велетня, що в гніві демонструє розсатанілу силу, викидає на берег медуз, жене до обр'ю необачні шаланди, вкриває густими хмарами небо над собою. Потривожене вітровієм, наголошує ліричний герой, «море Балтійське в стихію вступає/ І одразу розбурханим звіром стає» [2, с. 46]. На відміну від Чорного море Балтійське прохолодне, хоча таке ж підступне у штормі і таке ж лагідне у спокої. У поезії «Королева чайок», спостерігаючи за польотом морських птахів, «що кричать відчайо», ліричний персонаж асоціює ці картини зі спогадами про дивовижні краєвиди заток-ущелин, про норвежця Гамсуна, чие життя було таким непостійним, як море, і таким же важким, як ураган. Чайка в поезії – господар морського безмежжя, землі давніх і войовничих народів:

І летіла... й небеса летіли
Попід її крила розпростерті.
І каміннями піски тверділи
На землі любові, зради й смерті [2, с. 30]

Море грається ніким не керованим човником («Один човен»), весла якого невпинно загрибають хвилі. Де човняр, яка його доля, яка невідома сила жене суденце «поза всі орбіти»? У цій поезії передається настрій тривоги і мимовільного захоплення давніми морськими легендами і таємницями, які Балтика вміє берегти. Чайка не тільки тужливо кричить, кружляючи над хвилями, вона почувается впевнено й комфортно і на вулицях гостинної Клайпеди. Приваблена туристами, вона «із простертої руки/ Житні крихти похапцем клює» [2, с. 69]. Ця лірична мініатюра («Літне кафе у Клайпеді») сповнена кольорів синього скла і льону, золота й алебастру, її персонаж спостерігає за морським припливом під лагідним і щедрим балтійським сонцем. У поезії майстерно передана атмосфера спокою, умиротворення, сприйняття буденної картини як свята.

На жаль, найвищі моральні авторитети можуть виявитись безсилими перед екологічними катастрофами, в епоху яких упевнено увійшло людство внаслідок споживацького ставлення до щедрот зеленого світу – нашої планети – у крижаному космічному безмежжі. Зона екологічного лиха, вважає автор збірки, – не тільки води океанів та річок, снігові шапки полюсів чи тропічні ліси, а перш за все внутрішній світ сучасної людини, озброєної винаходами і відкриттями, яка дбає лише про матеріальне. «Ми живемо в неспокійному світі відчуження людини від своєї суті. Криза людини, духовна криза людства – нині найбільша тривога світу. Людина змаліла і заплуталась у надпродукції речей, ідей та арсеналів зброї – і свої витвори вона почала ставити понад свого Творця» [2, с. 46] – так охарактеризував причини екологічної загрози понад тридцять років тому гуманіст Євген Сверстюк. Ліричний персонаж поезій А. Гризуна переймається знищенням природних заповідників («Біловезькі герострати»), рослин-первоцвітів («Перші вітаміни»), зникненням

степів, найцінніших порід дерев, тварин і птахів («Екологічний песимізм», «Драматичний розмай»), вимиранням сіл («Полишене село»), деградуванням людини («Вовк і вовкулака»), демографічною кризою («Недорід») тощо. Найпильніша його увага – до духовних проблем, зокрема питання захисту нашої мови («Депресія», «Майже лінгвістичний етюд», «До слова», «Лілеї і «мовний» закон» та інші).

З обуренням реагує ліричний персонаж поезії «Біловезькі герострати» на хижацьке вирубування вікових сосен у відомому заповіднику, на знищення сфери існування оленів і зубрів, на байдужість можновладців-скоробагатків. Розорюються степи, зменшується, як шагренева шкіра, територія заповідника Асканія-Нова, який вже безсилий рятувати диких коней, стрепетів, орлів-степняків («Екологічний песимізм»). У зоні біди – і кримська земля. Небезпека, помічає ліричний герой, загрожує і першим весняним квітам, чие коротке життя буде обірване заробітчанами-мародерами. Сповнена болю і трагізму поезія «Корида», в якій загибель бика під час кориди сприймається як вирок цивілізованому суспільству. Безборонну шляхетну тварину, приречену на смерть, ліричний герой порівнює із римським гладіатором, але, на жаль, його не врятує жест помилування. Глядачів кориди він вважає відповідальними за цей злочин:

Конає бугай-гладіатор,
А люди щасливо ревуть.
Збагнули б, що кожен співавтор
Кривавого цього реву [2, с. 64]

Смертельна небезпека чигає суспільство, позбавлене співчуття і милосердя. Духовна та моральна криза виявляється і в існуванні перевертнів-вовкулаків у людській подобі («Вовк і вовкулака»). Ліричний персонаж вважає, що вовк принаймні чесний у своїй природній агресії, не приховує звіриної сутності, а вовкулака – істота небезпечна підступним еством. Смутно йому і від того, що село, в якому більше ніхто не живе, нагадує кладовище, згарище, де рідні не навідуються до забутих могил, де на зруйнованих покрівлях зеленіє мох як символ мертвого спокою і смерті («Полишене село»). З темою пустки пов'язана і мовна тема, адже мова теж може вмерти («Депресія»), як умерло село, як загинув колись Іліон-Троя. У поезії «Лілеї і «мовний» закон» ліричний герой розмірковує над політичними наслідками того ганебного закону. Білі і жовті лілеї, які щоліта розквітають побіля занедбаного річища Сумки, він асоціює із рідною мовою, яка, наперекір новітнім гонінням, є історичним довгожителем. Боляче ліричному героєві і від усвідомлення неврожаю на демографічній ниві («Недорід»), яка здається йому недоглянутим полем у духовному, виховному, освітньому сенсі.

Невипадкова увага поета і до відомих мистецьких постатей, адже стосунки талановитої особистості зі світом (із суспільством, владою, заздрісниками, природою, навіть із собою) – вічна тема для роздумів, бо митець-письменник – дзеркало культури, духовності, ментальності свого народу. У поезіях А. Гризуна часто зустрічаються імена знакових митців, які мали непрості взаємини з оточенням, перебували під наглядом, пережили репресії, звинувачення, вигнання, несправедливу критику, заборону творчості, а проте стали недосяжними для духовних пігмеїв. Протистояння поета і державної машини, яка призначена для нівеляції особистості, осмислюється в поезії «Поет і влада», де згадуються постаті опального римлянина Овідія, засланою імператором Августом у холодні придунайські землі, та італійця Данте, переслідуваного за політичні переконання через кілька століть все тією ж репресивною системою. І в першому, і в другому випадку, зауважує поет, не сприймалась незалежна думка, талановита особистість.

У поезії «Апеляція до великих» ліричний герой описує непривабливу фізіономію сучасного суспільства, де процвітають зневага до моральних цінностей, панують кримінальні інтереси, де занепадає не тільки рідна мова, а взагалі мова як засіб спілкування, проростаючи бур'янами лихослів'я, де вітається продажне мистецтво, вмирає природа, де понад усе цінуються гроші і уміння їх примножувати будь-якими

способами. Колись проти таких ганебних явищ повставали Архімед і Платон, Діккенс і Бальзак, Назим Хікмет і Чингіз Айтматов, Толстой і Тарковський. Нині ж, «щоб віцїла планета», наголошує ліричний герой поезії, мають з'явитись нові постаті, інакше ми деградуємо в ненависть, розпусту і духовне виродження. Він переконаний, що нашій толерантно-індиферентній добі бракує праведного гніву, спрямованого проти зла, що коїться навкруги. Йому віриться, що сумління, яке дрїмає у кожному з нас, можуть розбудити «Угорські рапсодії» Ференца Ліста – своєрїдне нагадування про боротьбу людини за право на вільне існування. Ці музичні твори, вважає ліричний герой, покликані розбудити в нас печаль – еквівалент совісті.

Окремі постаті, згадувані в поезіях А. Гризуна, так чи інакше пов'язані з Україною – походженням, симпатіями до українського народу, діяльністю, творчими сторінками. Наприклад, у контексті звинувачення царської Росії у розправі над декабристськими ватажками згадується постать Павла Пестеля – лїдера декабристів в Україні, доля якого була певний час пов'язана із містечком Тульчин на Вінничині («Страченим декабристам»). Ференц Лїст, про якого згадується у вірші «Пробудження», виступав у Києві. Україна, як відомо, була нечужою Бальзакові, а єврей Пауль Целан, народжений у Чернівцях, став найвидатнішим австрійським поетом ХХ столїття («Медитація-екскурс»). Згадуючи про самогубство цієї великої людини, яка у неймовірно складному житті зазнала переслїдувань і самотності, ліричний герой вбачає у такому вчинкові глибоку зневіру таланту, якому немає місця в суспільстві.

Про великих друзів України – гуманїста-шістдесятника, киргизького письменника Чингіза Айтматова та білоруса-фронтовика Василя Бикова поет ділиться зворушливими спогадами у віршах «Чингіз Айтматов у Нїді» та «Діалог із Василем Биковим». Перебуваючи на відпочинку у будинку творчості, Айтматов привертав до себе увагу литовців кремезною постаттю, трохи демонїчною зовнішністю, «пломінною душею». Не спускав із нього ока і кадебістський «стукач», адже батько письменника був репресований, а сам він ще хлопчиком був виселений із рїдної землі. Автор наголошує на тому факті, що ще дитиною майбутній голос киргизького народу перейнявся глибокою симпатїєю і вдячністю до українців у Казахстані, які, мужньо переживаючи заслання, ділились із ним усім, що мали. Саме від них Айтматов уперше почув українську мову, з якою відтоді зрїднївся, за таких трагічних обставин полюбив великий волелюбний народ.

Чесним солдатом-патріотом, який добре розумів імперську сутність більшовизму і його окупаційних загроз навіть після розвалу комунїстичної держави, постає у вірші «Діалог із Василем Биковим» білоруський письменник, якого інший білорус Рїгор Бородулїн за світлу постать і дух свободи назвав «васильком в білоруському житї»:

Їх скорочували і ганили,
І замовчували – було...
Та під чорними пропагандами
Васильки пробивались крізь зло [2, с. 100]

Лїричний герой згадує, з яким болем звїряв Биков свої думки про справжню, а не плакатну війну, про замовчування своїх чесних творів.

Благословенним дивом Андрїївського узвозу в Києві вважає ліричний герой поезії «Мистецький узвїз» «споруди Растреллі, Беретті,/ Які наворачтають до слїз» [2, с. 116]. Він переконаний, що це місце особливе, бо пам'ятає багато чого і багато кого, надихає до творчості і початківців, і визнаних майстрів. Про Андрїївську церкву, до речі, залишив запис у своєму щоденникові Олесь Гончар: «Дивились, чарувались, німіли від краси. Згадались мені Міланський собор, і Домський, і паризька Notre-Dame, і все ж цей шедевр Растреллі, мені здається, їх перевершує» [2, с. 101]. Є, вважає ліричний персонаж, такі постаті, які відходять на найвищому творчому злеті – і стають легендами, символами свого часу. У поезії «Реальність і мїт» йдеться про особливих юнок – поетесу Ніку Турбіну (народжену в Ялті) і дівчинку-

миротворця Саманту Сміт, які занадто рано пішли з життя, ставши загадками. Їхню смерть ліричний герой сприймає як трагедію для людства.

У різних асоціативних рядах в поезії А. Гризуна згадуються також імена Григора Тютюнника («Мистецький узвіз»), М. Хвильового та Моцарта («Дві могили»), російського поета Миколи Язикова (Майже джаз»), народженого в Ніжині Марка Бернеса, актора і співака («Журавлі»), поетеси Белли Ахмадуліної і барда Булата Окуджави, чия творчість допомагала суспільству прозріти в 60-ті роки («Натяк на хрущовську відлигу»), скульптора Родена («Огюст Роден»), письменника Миколи Руденка («Планета Фаєтон») та інших. Трагічною і містичною є в поезії «Микола Гоголь» постать генія, головною заслугою і покаранням якого було те, що він «по всій Росії Україну посіяв,/ Наче міжзоряний пил» [2, с. 59]. Заперечуючи себе, він поклав своєю творчістю нездоланну прірву між ментальністю двох народів.

Особливе місце серед величних постатей займає Тарас Шевченко («Сосна в Лихвині»), «Повернення Шевченка» та ін.). Зокрема в поезії «Сосна в Лихвині» зелене дерево є символом жертвності поета, духовним містком між в'язнем царських казематів і героями Небесної Сотні, а у вірші «Повернення Шевченка» осмислюється останній шлях великого сина України додому – «від Пітера до Канева», адже в рідну землю повертався вже не просто поет, а національний пророк, що посіяв зерна своїх думок «над вічними безмежжями» [2, с. 82].

Висновки. Ліриці А. Гризуна властива емоційна напруга, багата палітра настроєвих нюансів, тонких відчуттів і переживань. У ній присутня повна гама вражень, рефлексивних імпульсів, небайдужих реакцій на численні явища і події, які проходять перед очима його ліричного героя. Проблемно-тематичне коло поезій збірки «Перстень-Зодіак» надзвичайно широке, адже небайдужого до історичних уроків та проблем сьогодення поета хвилюють спогади про дитячі роки і юнацькі поривання, він розмірковує про власні відчуття і враження, шукає гармонії у стосунках з людьми і природою, по-філософськи виважено оцінює своє життя. Особливу увагу приділяє автор збірки «Перстень-Зодіак» темі природи, таємниць її перетворення, великою мірою відчуває себе вдячною частинкою зеленого світу. Із любов'ю і вдячністю звертається поет до таких природних див, як морська стихія, велич гірських хребтів, пейзажні щедроти кримської та балтійської землі.

Він переконаний, що величні постаті, які є окрасою кожного народу на планеті, – культурно-мистецькі та духовні еталони, проте вони часто переслідуються владою і залишаються незрозумілими для сучасників. Надзвичайно тривожиться автор поезій екологічною проблемою, яка, на його думку, прямо залежить від загальної духовної кризи у суспільстві.

Ліричний герой поезій А. Гризуна – особистість з оголеними, чутливими до будь-якої несправедливості і кривди нервами. Він живе у своєму часі, звільнений від суєтних потреб звичайного обивателя, від необхідності підлаштовуватись чи лукавити, він завжди залишає за собою право позачасових стосунків зі світом і суспільством. Ліричний герой гостро відчуває багатоаспектні зміни в природі, у власному ставленні до життя, кохання, людей, він ніби читає велику книгу метаморфоз, йому знайомі психологічні стани захоплення і резигнації, обурення і душевного страждання, умиротворення і прозріння. Він здатний аналізувати і спостерігати, парадоксально мислити і вибухати емоціями. Панівними настроями та почуттями в медитативній ліриці А. Гризуна є лагідність і розчулення від несподіваного маленького відкриття, коли він спостерігає зелені голочки трави з-під снігу, здивування і захоплення хвилями моря і пахощами кримських рослин, смутку і страждання від картини трагічної загибелі живої істоти під радісний рев натовпу. Знайомі йому і почуття пристрасті, палкої закоханості, самозречення в ім'я любові, і психологічні стани спустошеності, самотності, завмирання скривдженого серця. Але над усіма цими настроями, емоціями і темами стоїть головна риса людської і творчої постаті автора збірки «Перстень-Зодіак» – воля до життя, творчий неспокій, допитливість та інтелектуальна спрага.

ЭМОЦИОНАЛЬНО-НАСТРОЕНЧЕСКИЕ АКЦЕНТЫ МЕДИТАТИВНОЙ ЛИРИКИ АНАТОЛИЯ ГРЫЗУНА (СБОРНИК «ПЕРСТЕНЬ-ЗОДИАК»)

А. П. Калантаевская, канд. филол. наук, доцент;

Т. К. Сыпченко, студентка

Сумский государственный университет, г. Сумы, Украина

В статье выясняются эмоционально-настроенческие и проблемно-тематические особенности медитативной лирики А. Грызун, которая выделяется высоким внутренним напряжением, философской наполненностью, органическим единением духовного и рационального, настроенностью на природные биологические ритмы и творчески-эстетичным восприятием обыденности. Обращается внимание на поиски лирическим героем поэта «сущности незримой», на его наблюдения за временными травестиями природы, на экологические тревоги, размышления о моральных ценностях, нашедших свое воплощение в миниатюрах сборника «Перстень-Зодиак». Характеризуются также внутренний мир, этические императивы лирического персонажа, поиски им новых впечатлений, любознательность, интеллектуальная и эмоциональная жажда.

Ключевые слова: *автобиографические мотивы, медитативная лирика, склонность к самоуглублению.*

EMOTIONALLY-MINDED ACCENTS OF MEDITATIVE LYRICS BY ANATOLIY GRIZUN (COLLECTION “RING-ZODIAC”)

G. Kalantaevskaya, PhD in Philology;

T. Syphenko, Student

Sumy State University, Sumy, Ukraine

The article finds out emotionally-minded and problem-tematic features of meditative lyrics by A. Grizun. It is characterized by high internal voltage, philosophical fullness, organic combination of spiritual and rational parts, the mood on natural biological rhythms, artistic and aesthetic perception of everyday life. General attention is directed to the poet's search of “the essence is invisible” by lyrical hero, to his observation of time travesty of nature, to ecological anxieties, thoughts about moral values, which were found incarnation in miniatures of collection “Ring-Zodiac”. The author also characterizes the inner world, ethical imperatives of the lyrical character, search for new impressions, inquiry, intellectual and emotional lust.

Keywords: *autobiographical motifs, meditative lyrics, propensity to self-immolation.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончар О. Т. Щоденники: У 3-х т.: Т. 3 (1984 – 1995) / О. Т. Гончар. – К.: Веселка, 2008. – 646 с.
2. Грызун А. П. Перстень-Зодиак: лірика / А. П. Грызун. – Суми: Мрія-1, 2014. – 162 с.
3. Дзюба І. М. Випробування на справжність (Володимир Забаштанський) / І. М. Дзюба. – 3 криниці літ: У 3 т. – Т. 3. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 880 с.
4. Корнющенко І. Анатолієві Грызуну – 50 / І. Корнющенко // Літературна Україна. – 1998. – 28 травня.
5. Письменники Сумщини – 2005 / автор нарисів та упорядник Г. І. Хвостенко. – Суми: Мрія-1, 2005. – 242 с.
6. Сверстюк Є. Духовні джерела відродження / Є. Сверстюк. – Блудні сини України. – К.: Бібліотека журналу «Пам'ятки України», 1993. – 256 с.
7. Франко І. Із секретів поетичної творчості / І. Франко // Твори: В 20 т. – К.: Державне видавництво художньої літератури. – 1955. – Т. 16. – 467 с.

REFERENCES

1. Honchar, O. T. (2008). *Diaries (1984-1995)*. (Vols.1-3), Vol. 3. Kyiv, Ukraine: Veselka.
2. Hryzun, A. P. (2014). *Persten Zodiak: liryka* [Ring-Zodiac : lyrics]. Sumy, Ukraine: Mriia-1.
3. Dziuba, I. M. (2007). *Viprobuвання na spravzhnist' (Volodymyr Zabashtans'kyi)* [Authenticity test (Volodymyr Zabashtanskyi)] (Vol. 3). In I. M. Dziuba, *Z krynytsi lit* (Vols 1-3), Kyiv, Ukraine: Publishing house “Kyievo-Mohylianska akademiia”.
4. Korniuschenko, I. Anatoliyevy Gryzunu 50 [Anatoliy Gryzun is 50] *Literaturna Ukraina*. May 28, 1998.
5. Khvostenko, G. I. (Ed.). (2005). *Pis'menniki Sumschyny* [Writers of Sumy Region]. Sumy, Ukraine: Mriia-1.
6. Sverstiuk, Ye. (1993). *Dukhovni dzhherela vidrozhennia* [Spiritual sources of renaissance]. In Ye Sverstiuk, *Bludni Syny Ukrainy* [Prodigal sons of Ukraine]. Kyiv, Ukraine: Library of the magazine “Pamiatky Ukrainy”.
7. Franko, I. (1955). *Iz sekretiv poetychnoi tvorchosti* [From the secrets of poetic creativity] (Vol. 16). In I. Franko, *Writings* (Vols. 1-20). Kyiv, Ukraine: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury.

Надійшла до редакції 16 лютого 2018 р.